

Gemeente Leeuwarden

Nota broedplaatsen: creatieven in het hart van innovatie 2018 e.v.

“Broedplaatsen bieden ruimte om andere creatieven te treffen, ruimte om te experimenteren, ruimte om je creatief te vervelen. Want uit het creatief vervelen ontstaan de mooiste plannen.”

INHOUDSOPGAVE

Inleiding	p.3
Samenvatting	p.4
Leeswijzer/tot stand koming van de nota	p.5
Hoofdstuk 1: Belang van de creatieve sector	p.6
Hoofdstuk 2: Creatieve broedplaatsen in Leeuwarden	p.10
2.1. De creatieve sector in Leeuwarden	p.10
2.2. Veranderingen	p.10
2.3. Wat voor stad willen we zijn	p.11
2.4. Soorten broedplaatsen	p.11
2.5. Definitie creatieve broedplaats Leeuwarden	p.12
2.6. De impact van creatieve broedplaatsen op stad en omgeving	p.13
Hoofdstuk 3: Algemene kaders en de relatie met het uitvoeringsbeleid	p.15
Hoofdstuk 4: Locaties	p.18
Hoofdstuk 5: Financiële paragraaf	p.25
Bijlage 1: Betrokken actoren bij de totstandkoming van deze nota	p.27
Bijlage 2: Overzicht van maak-, presentatie-, en productieplekken in de gemeente Leeuwarden en toelichting mogelijkheden locaties	p.30
Bijlage 3: Reactie van het veld op de concept nota broedplaatsen	p.36

Inleiding

Voor u ligt de nota broedplaatsen: *creatieven in het hart van innovatie*. Aanleiding voor deze nota is, naast de actualisatie van de nota *Atelierbeleid 2005-2008: Een koers voor een culturele expeditie voor Atelierbeleid in de jaren 2005-2008*, inspelen op ontwikkelingen die zich op dit moment voor doen met betrekking tot creatieve initiatieven, broedplaatsen en de Legacy van LF2018 | agenda 2028.

Afgelopen jaren hebben we gezien dat Leeuwarden bruist. Vele nieuwe initiatieven zijn ontstaan, nieuwe samenwerkingsvormen zijn gestart, vele producties hebben op bijzondere plekken plaatsgevonden. We willen die energie vasthouden, en daarvoor zijn broedplaatsen van groot belang. Dat zijn de plekken waar geëxperimenteerd kan worden, waar mensen van elkaar kunnen leren, waar ideeën voor bijzondere samenwerkingsprojecten ontstaan, waar talent zich verder kan ontwikkelen, waar werk gepresenteerd kan worden. Zowel studenten van verschillende hogescholen, als pas afgestudeerden aan creatieve opleidingen en creatieven die al een aantal jaar werkzaam zijn in Leeuwarden willen een bijdrage leveren aan het productieklimaat in Leeuwarden. **In de praktijk blijkt dat echter dat er te weinig (betaalbare) maak-, presentatie-, en productieplekken (creatieve broedplaatsen) zijn voor deze makers.**

LF2018 heeft, in aanloop naar 2018 en in 2018, een grote rol gespeeld in het vergroten van de aantrekkingskracht van Leeuwarden en Fryslân. LF2018 heeft er mede toe geleid dat creatieven graag in provincie Fryslân/Leeuwarden willen (blijven) werken. Het is voor de Legacy LF2018, voor de verdere versterking van de creatieve sector, de regionale economie en het productieklimaat in Leeuwarden/Fryslân van groot belang dat de creatieven in Leeuwarden hun uitvalsbasis hebben. Wij hebben hier als gemeente een faciliterende en stimulerende rol in, maar ook marktpartijen spelen een rol.

Ter stimulering van (het ontstaan van) creatieve broedplaatsen kan de gemeente (al dan niet tijdelijk) gemeentelijk vastgoed beschikbaar stellen in te ontwikkelen gebieden en plekken waar geen herontwikkeling plaatsvindt. Dit loopt echter niet altijd parallel met het vastgoedbeleid van de gemeente, dat inzet op het zo snel mogelijk afstoten van gemeentelijke panden. Ook voldoet het niet altijd aan de behoefte in het artistieke veld.

Samenvatting

De afgelopen jaren is de creatieve sector in de gemeente Leeuwarden veranderd en gegroeid. Campussen op verschillende gebieden geven een impuls aan de creatieve sector, evenals LF2018. Creatieven willen in Leeuwarden blijven, hun steentje bijdragen aan de Legacy 2018. Om creativiteit te laten bloeien, (internationale) contacten te bestendigen, en nieuwe samenwerkingsvormen aan te gaan zijn broedplaatsen nodig, plekken waar verschillende disciplines bij elkaar komen, ideeën tot stand komen, projecten en producten hun oorsprong vinden en waar werk kan worden gepresenteerd. Vanuit het veld is aangegeven dat er te weinig maak-, presentatie- en productieplekken zijn. De gemeente Leeuwarden wil de energie van LF2018 graag vasthouden en een faciliterende rol spelen ten aanzien van broedplaatsen en ruimte geven aan starters, aan (jonge) talentvolle makers. Want creativiteit maakt een stad en omgeving tot wat ze is, geeft haar een identiteit, heeft invloed op de werkgelegenheid, de aantrekkelijkheid voor de vestiging van bedrijven, de waardeontwikkeling van vastgoed en productinnovatie. In broedplaatsen kan creativiteit tot wasdom komen. De gemeente kan hierin faciliteren door tijdelijke plekken tegen lage kosten beschikbaar te stellen, culturele inbeslagname van gebieden die op termijn worden herontwikkeld maar eerst een tijdelijke invulling vragen en (het ontwikkelen van) permanente plekken als broedplaatsen, waarbij aandacht moet zijn voor een sluitende exploitatie.

Leeswijzer

In hoofdstuk 1 wordt de landelijke, regionale en lokale context geschetst: wat is het belang van de creatieve sector.

Hoofdstuk 2 gaat in op de creatieve sector in Leeuwarden, en de veranderde dynamiek die het noodzakelijk maken om creatieve broedplaatsen te stimuleren.

In hoofdstuk 3 wordt geconcretiseerd hoe we als gemeente willen omgaan met broedplaatsen.

Hoofdstuk 4 geeft een beschrijving van gemeentelijke locaties die ingezet (kunnen) worden als (creatieve) broedplaats.

Hoofdstuk 5 Financiële paragraaf.

De nota wordt afgesloten met een drietal bijlagen.

Totstandkoming van deze nota

Voor de totstandkoming van dit beleidsdocument hebben de afdeling Cultuur en Vastgoed van de gemeente Leeuwarden samengewerkt en een uitgebreid onderzoek uitgevoerd, waarbij broedplaatsen(beleid) vanuit een brede invalshoek is benaderd. De inhoud van deze nota is op de bevindingen uit dit onderzoek gebaseerd. We hebben gesproken met studenten, makers, producenten, directeuren van creatieve opleidingen en organisaties en beleidsmakers, alsook met een aantal collega's van de gemeente (zie bijlage 1). Daarnaast is literatuuronderzoek naar het begrip broedplaats verricht, is gebruik gemaakt van een broedplaatsenonderzoek dat de gemeente Leeuwarden in 2015 heeft uitgevoerd en vormen beleidsuitgangspunten van het Rijk, We the North, informatie via het stedennetwerk Eurocities, Legacy LF 2018 en de gemeente Leeuwarden een belangrijke basis voor voorliggende nota. Op 19 september 2018 is de concept nota, aan de hand van een aantal stellingen, besproken met het veld. Na de bijeenkomst was het tot en met 24 september mogelijk om op de concept nota te reageren. De reacties zijn, voor zover ze betrekking hadden op de kaders die in deze nota gesteld zijn, verwerkt in de tekst. In bijlage drie treft u een overzicht van de reacties aan. Een deel van de reacties heeft betrekking op de uitvoering van het broedplaatsenbeleid. Deze reacties worden in het voorjaar van 2019 meegenomen in de uitvoeringsnotitie. De aanbevelingen in deze nota die nadere uitwerking behoeven (hoofdstuk drie) worden eveneens opgenomen in de uitvoeringsnotitie. Deze zal, na vaststelling van voorliggende nota, vanzelfsprekend worden opgesteld in overleg met het veld.

Hoofdstuk 1 Belang van de creatieve sector

Landelijke tendens

De Rijksdienst voor Ondernemend Nederland heeft Creatieve Industrie benoemd tot één van de topsectoren.¹ Creatieve sectoren zoals design, media en entertainment, mode, gaming en architectuur, muziek en theater zorgen ervoor dat steden aantrekkelijk worden voor toeristen, bedrijven en bewoners (ook in internationaal opzicht). Ze zijn een aanjager voor innovatie in andere sectoren en leveren creatieve oplossingen voor maatschappelijke uitdagingen zoals vergrijzing, voedselveiligheid, klimaatverandering, veiligheid, mobiliteit en duurzame energie.² Een sterke creatieve sector vergroot de economische veerkracht van een samenleving waarmee transformaties het hoofd geboden kunnen worden.

Creatieve gemeenschappen kunnen helpen om verbindingen te leggen tussen instellingen en bedrijven uit diverse sectoren. Hierdoor ontstaat dynamiek en economische ontwikkeling in de vorm van start-ups.³ Voorbeelden van steden waar gebiedsontwikkeling in gang is gezet door middel van het stimuleren van broedplaatsen zijn Rotterdam (het Schliebock), Arnhem (het Coehoorgebied), Eindhoven (Strijp-S), Deventer (het Havenkwartier) en Groningen (het voormalige Suiker Unie terrein).

Europees podium

Het stedennetwerk Eurocities waar Leeuwarden bij is aangesloten vormt een bron van kennis en uitwisseling voor Europese middelgrote steden en kunstenaars/makers die actief zijn op het gebied van kunst, cultuur, innovatie, makersplekken (creative spaces) en erfgoed.⁴ Met enige regelmaat worden Europese calls (financieringsmogelijkheden) opengesteld op het gebied van “creative spaces” waar Leeuwarden samen met andere steden bij kan aansluiten. Onderdeel van het broedplaatsenbeleid is dat Leeuwarden na 2018 op Europees niveau aansluiting blijft zoeken bij kansen die voorbij komen via Europese partnerschappen.

¹ <https://www.rvo.nl/onderwerpen/innovatief-ondernemen/topsectoren/topsector-creatieve-industrie>

² <https://www.nom.nl/topsectoren/creatieve-industrie>

³ <http://creatieveindustrieinbeeld.nl>

⁴ Leerzame voorbeelden van creative spaces in het buitenland zijn RiHub in Rijeka (KR) (<http://rijeka2020.eu/en/program/rihub-2/>), Barcelona Art Factories (<http://www.cultureforcitiesandregions.eu/culture/resources/Case-study-Barcelona-Barcelona-Art-Factories-WSWE-9XQC67>) en Schlachthof Karlsruhe (<http://creativespaceexplorer.org/space/schlachthof-karlsruhe/>)

Regionaal initiatief: We the North

We the North is het gezamenlijk experimenteerprogramma van zeven noordelijke overheden: provincies Drenthe, Groningen en Fryslân en de steden Assen, Emmen, Groningen en Leeuwarden. Dit programma is ontstaan naar aanleiding van de wens bij zowel de Raad van Cultuur als bij de regionale overheden om stedelijke regio's meer centraal te stellen in het te voeren (landelijk) cultuurbeleid. We the North heeft haar regionale cultuurprofiel uitgewerkt. Regionale cultuurprofielen als basis voor de nieuwe Rijkscultuurnota periode 2021-2024 is een belangrijk onderwerp.

Het programma van We the North richt zich op onder meer innovatie, waar broedplaatsen deel van uitmaken. Doel is om het netwerk van bedrijfsleven, kennisinstituten, overheden en gebruikers c.q. consumenten te versterken. Kansen in Noord-Nederland liggen niet zozeer op één terrein, maar komen samen in de muziekindustrie, 'healthy ageing', social design, bio-based economy, energietransitie, ICT en de cross-overs daartussen.

Legacy/Agenda 2028

LF2018 heeft, in aanloop naar 2018 en in 2018, een grote rol gespeeld in het vergroten van de aantrekkingskracht van Leeuwarden en Fryslân. Het autonome en vrije profiel is ijzersterk om producties/werk te maken waar dat elders niet kan. Daar is fysieke ruimte voor nodig, en de ruimte om te experimenteren.⁵

Lokaal

In het ***collegeprogramma 2018-2022: De kracht van samen*** wordt aangegeven dat we de aandacht voor stad en regio ook na 2018 willen vasthouden.⁶ We willen de aantrekkingskracht van Leeuwarden en Fryslân als geheel blijvend versterken en stellen daartoe met de provincie de 'Agenda 2028' op. Daarin borgen we de nalatenschap ('Legacy') van het Europese jaar. Tegelijkertijd geven we met innovatieve en duurzame ideeën nieuwe impulsen aan de toekomst van stad en platteland. Cultuur zien we daarbij als hefboom en aanjager voor sociale, economische en duurzame groei. We stimuleren talentontwikkeling en innovatie. De ontwikkeling van broedplaatsen sluit nauw aan bij de door het college van burgemeester en wethouders benoemde uitgangspunten.

Cultuurbeleid gemeente Leeuwarden

In de notitie *Legacy cultuur: klaar voor 2018* zijn aanzetten gedaan voor broedplaatsenbeleid. Uitgangspunten zijn:

- Culturele broedplaatsen leiden tot samenwerking, experiment, talentontwikkeling, ondernemerschap en nieuwe initiatieven bij creatieven.
- Broedplaatsen zijn een bron voor cross-overs met het ruimtelijke, sociale, economische en fysieke domein
- Om te kunnen professionaliseren, om uit te groeien tot creatief ondernemer is ruimte en tijd nodig, letterlijk en figuurlijk.

⁵ Notitie *No is de tijd*, juni 2018, p.4.

⁶ *Collegeprogramma 2018-2022: De kracht van samen*, p. 26.

- De gemeente gaat uit van een overheid die minder invloed uitoefent en als partner opereert. De broedplaatsgedachte, waarbij het gaat om eigen initiatief, sluit aan bij de Iepen Mienskip en 'bottom-up' gedachte.⁷

-Broedplaatsen zijn een onmisbare schakel in de keten van talentontwikkeling en nemen een belangrijke plek in de culturele basisinfrastructuur van de gemeente.

Vastgoedbeleid gemeente Leeuwarden

In de notitie *Vastgoed 2016* is aangegeven dat ontwikkelingen in het collegeprogramma (een financiële taakstelling) en landelijke ontwikkelingen (terugtrekkende overheid) het noodzakelijk maken het gemeentelijk vastgoedbezit kritisch door te lichten. Het doel is om met vastgoed het primaire proces optimaal te ondersteunen. Dit betekent het stimuleren van gemeente-brede beleidsdoelen door een actief vastgoedbeheer.⁸ De tendens is om gemeentelijk vastgoed af te stoten indien het vastgoed een geringe strategische, functionele of financiële waarde heeft. De vastgoedportefeuille als geheel moet financieel in evenwicht zijn en zichzelf financieel bedruipen. Een sluitende exploitatie is bij de inzet van de gemeentelijke locaties het uitgangspunt. Hierbij moeten we niet uit het oog verliezen dat broedplaatsen beschouwd worden als maatschappelijk vastgoed. Hiermee verbonden is het sturen op financieel in combinatie met het maatschappelijk rendement. In hoofdstuk 4 worden de gemeentelijke locaties besproken die in het kader van het broedplaatsenbeleid ingezet (kunnen) worden.

Atelierbeleid gemeente Leeuwarden

In 2004 is de nota *Atelierbeleid 2005-2008: Een Koers voor een culturele expeditie voor Atelierbeleid in de jaren 2005-2008* opgesteld. Dit document beschreef het beleid dat gericht was op de ateliers die gevestigd waren in gemeentelijke panden, te weten de Haniahof aan de Haniasteeg, Ateliergroep Negen-A aan de St. Anthonystraat en de voormalige MAVO Willem Frederik aan de Cornelis Trooststraat. Inmiddels is het laatstgenoemde pand gesloopt.⁹

⁷ Notitie *Legacy cultuur: klaar voor 2018*, gemeente Leeuwarden, 2016, p.12-13.

Culturele broedplaatsen vormen een klein deel van het totaal aan broedplaatsen in Leeuwarden. De gemeente Leeuwarden zet in op het stimuleren van leren en werken in de groeisectoren (watertechnologie, agrifood, duurzame energie en techniek) en het stimuleren van ondernemerschap. Voorbeelden van broedplaatsen in groeisectoren zijn de Dairy Campus (een broedplaats voor de zuivelsector) en Wetsus (een broedplaats voor duurzame watertechnologie). Ook buiten de groeisectoren ontwikkelt de gemeente broedplaatsen met als doel ZZP'ers te faciliteren. De Inqubator en het Fablab zijn hier goede voorbeelden van: broedplaatsen waar een fysieke omgeving geboden wordt voor het ontwikkelen van creatief, innoverend en ondernemend talent van jongeren, ondernemers en vakmensen en waarbij startende ondernemers professionele begeleiding ontvangen bij de ontwikkeling en de groei van hun bedrijf.

⁸ Notitie *Vastgoed*, gemeente Leeuwarden, p. 3 en 4.

⁹ Dit is een ander pand dan de Cornelis Trooststraat 48 (CT48). CT48 heeft de potentie om een permanente broedplaats te worden. Zie ook hoofdstuk 4.

De voornaamste doelen in het beleid waren:

1. Het creëren van een gunstig productie- en vestigingsklimaat voor de langer actieve beeldende kunstenaars en voor met name startende beeldende kunstenaars en vormgevers.
2. Het versterken van het Leeuwarder beeldende kunst- en vormgevingsklimaat door het stimuleren van samenwerking, uitwisseling van kennis, experiment en nieuwe initiatieven.

De genoemde doelen zijn ook relevant voor het broedplaatsenbeleid; het gaat hierbij echter om een bredere doelgroep binnen een groter (cultureel) netwerk.

Samenvattend

Het broedplaatsenbeleid van de gemeente Leeuwarden staat niet op zichzelf, maar sluit aan bij landelijke, Noordelijke, Europese en Legacy|Agenda2028 speerpunten. Broedplaatsen hebben betrekking op de creatieve sector en vormen deel van een netwerk binnen de creatieve industrie. Dit is voor de positionering van het broedplaatsenbeleid van de gemeente Leeuwarden van belang. Met ons beleid willen we bijdragen aan de mogelijkheden om de creatieve industrie in Leeuwarden te stimuleren en daar zijn creatieve broedplaatsen voor nodig, waar mensen elkaar kunnen ontmoeten, ervaringen en ideeën uit kunnen wisselen en inzichten met elkaar kunnen delen. Onderdeel van creativiteit en innovatie is de onderlinge kruisbestuiving van verschillende disciplines. Dit kan niet tot stand komen zonder plekken waar creativiteit kan ontstaan. Ontmoetingen leiden tot nieuwe verbindingen, nieuwe inzichten en nieuwe oplossingen. Financiële exploitatie van gemeentelijke locaties moet hierbij echter niet uit het oog worden verloren. Het volgende hoofdstuk gaat in op de richting die de gemeente Leeuwarden wil inslaan ten aanzien van broedplaatsen. Hierin worden de in hoofdstuk 1 geschetste ontwikkelingen, evenals de ontwikkelingen van de afgelopen jaren in meegenomen.

Hoofdstuk 2 Creatieve broedplaatsen in Leeuwarden

2.1. De creatieve sector in Leeuwarden

De creatieve sector in Leeuwarden en Fryslân is relatief klein en bestaat vooral uit kleine bedrijfjes. De economische betekenis van de creatieve sector in Leeuwarden en Fryslân ligt in de potentie om innovatie en concurrentiekracht van de gehele economie – en daarmee de werkgelegenheid – te versterken.¹⁰

LF 2018 heeft ervoor gezorgd dat er meer verbindingen tussen culturele organisaties, onderwijs, bedrijfsleven en samenleving zijn ontstaan, lokaal, maar ook regionaal en (inter)nationaal. Dit heeft voor meer stevigheid binnen de creatieve sector gezorgd. Voor de toekomst blijft het belangrijk dat de overheid een rol van stimulator en initiator van netwerken heeft, en de nodige verbindingen tot stand kan brengen. Het onderwijs (Leeuwarden heeft veel creatieve opleidingen op MBO en HBO gebied) en het bedrijfsleven spelen een belangrijke rol binnen de netwerken doordat ze een impuls geven aan nieuwe samenwerkingen en hiermee aan nieuwe ontwikkelingen.

Met de aanwezigheid van verschillende campussen (Dairy Campus, Watercampus, Energiecampus, University Campus) is de afgelopen jaren een impuls gegeven aan de creatieve industrie en zijn waardevolle verbindingen gelegd. Ondernemerschap wordt hiermee aangewakkerd en er ontstaan nieuwe producten, producties en allianties die mede invulling geven aan de Legacy van LF2018. Een dergelijke ontwikkeling floreert wanneer broedplaatsen en startende ondernemingen in elkaars nabijheid en invloed opereren. Hierdoor ontstaan economische kansen en worden mogelijkheden gecreëerd om aan deze ontwikkelingen ook private en publieke financiering te koppelen voor exploitatie van de broedplaatsen, productontwikkeling, productielijnen en marketing.

2.2. Veranderingen

Het speelveld is veranderd. De scheidslijnen tussen de verschillende kunstdisciplines zijn vervaagd. Er wordt veel meer interdisciplinair gewerkt bijvoorbeeld in producties waarin sprake is van muziek, theater en beeldende kunst en crossovers tussen mediakunst en muziek. Er is steeds meer ruimte voor (jong) talent, er is sprake van een bloeiend productieklimaat op het gebied van theater, muziek en festivals. Creatieve opleidingen van de Academie voor Popcultuur, D'drive, NHL|Stenden (o.a. docent beeldende kunst en vormgeving en theater) leveren hier een belangrijke bijdrage aan. Een aantal festivals in Leeuwarden heeft aantoonbaar geleid tot innovatie op het gebied van duurzaamheid, verbindingen met andere culturele organisaties en bedrijven, en het betrekken van kwetsbare mensen in de samenleving.¹¹ LF 2018 heeft geleid tot deelname van veel meer

¹⁰ In termen van arbeidsplaatsen vormt creatieve industrie 5,5% van het totaal aan arbeidsplaatsen. 1,5% zijn echt scheppende, creatieve banen. Bureau voor Beleidsonderzoek, *Creatieve industrie in Leeuwarden en Fryslân*, Leeuwarden, 2010, p.7.

¹¹ Innofest biedt ondernemers die hun innovatie verder willen brengen de mogelijkheid om prototypes of diensten te testen op festivals, onder meer in Leeuwarden.

mensen en verschillende doelgroepen aan cultuur. Creatieven kiezen ervoor om in Leeuwarden werkzaam te zijn, omdat Leeuwarden, als onderdeel van Noord-Nederland, de mogelijkheden biedt om nog veel te ontginnen en te ontdekken (in tegenstelling tot de Randstad).

Vasthouden energie

Juist nu, nu de creatieve sector in een opwaartse lijn zit, is het nodig om de sector te blijven ondersteunen, om gehoor te geven aan de behoefte aan maak-, presentatie-, en productieplekken, die aanvullend zijn op het aanbod dat op dit moment in Leeuwarden aanwezig is. Wij zetten in op het versterken van de creatieve industrie, en op het creëren en versterken van het productie- en vestigingsklimaat voor creatieven. In de creatieve industrie speelt het informele circuit een cruciale rol. De sociale omgeving is de basis waarin creatieve producten ontstaan, worden doorontwikkeld en op de markt worden gebracht. Creatieve broedplaatsen zijn de humuslaag die voor het ontstaan van ideeën, het onderhouden van ondersteunende netwerken voor (artistiek) producenten en de uitwerking hiervan cruciaal zijn. Daarom zetten we in op bestaande én nieuwe locaties, zowel tijdelijke, goedkope plekken als structurele plekken, waarbij we uitgaan van een sluitende exploitatie. Ook willen we de dynamiek in de bestaande gemeentelijke atelierpanden versterken.

2.3. Wat voor stad willen we zijn

Tijdens de bijeenkomst van 19 september 2018 hebben makers aangegeven waarom creatieve broedplaatsen van belang zijn voor Leeuwarden. Leeuwarden staat voor bruisend, divers, pionieren, vernieuwend, sociaal, eigenheid, maar ook voor monumentaal, historisch, inclusief, open/tolerant, toegankelijk, groen, duurzaam, en voor een innovatieve landbouw. Deze waarden moeten we koesteren en we moeten meer gaan samenwerken, ons meer profileren van de stad naar buiten Fryslân, ons richten op (inter)nationale uitwisseling en voorkomen dat creatieven wegtrekken. Broedplaatsen kunnen hierbij fungeren als plekken die studenten de mogelijkheid bieden om door te stromen naar professie, verbinding te leggen tussen studenten en professionals, professionals en amateurs, talentontwikkeling, kennisdeling, (internationale) ontmoeting en innovatie stimuleren.

De verbinding tussen broedplaatsen en bestaande organisaties is cruciaal om jonge makers een stap verder te brengen in hun talentontwikkelingsproces. Jonge makers moeten de mogelijkheid krijgen om werk van anderen te zien, met anderen te praten, vragen te stellen om te kunnen groeien. Experiment moet uitgedaagd worden, is de opmaat naar iets nieuws. Internationale uitwisseling speelt een belangrijke rol in het groeiproces. Jonge makers en talentvolle afgestudeerden kunnen fungeren als inspirerende voorbeelden voor de aanstormende generaties en tegelijkertijd ambassadeur voor Leeuwarden in binnen- en buitenland zijn.

2.4. Soorten broedplaatsen

In de literatuur wordt onderscheid gemaakt in soorten broedplaatsen, namelijk:

- vrijplaatsen
- creatieve (culturele) broedplaatsen
- economische broedplaatsen

Een **vrijplaats** is een (veelal gekraakt) pand met een woonfunctie en diverse culturele functies. Het is een plek waar naar eigen inzichten initiatieven en alternatieven ontwikkeld worden, ongehinderd door regelgeving van buitenaf.

Een **creatieve broedplaats** is voornamelijk een werkverband voor (startende) kunstenaars en creatieve ondernemers. Er zijn meerdere kunstdisciplines in een pand vertegenwoordigd die samenhang kennen. De samenhang zorgt ervoor dat de gebruikers als groep aan te merken zijn. Hierdoor ontstaan synergie en kruisbestuiving.¹²

Economische broedplaatsen zijn een verzameling van een aantal bedrijfsruimten (ook wel bedrijfsverzamelgebouw genoemd) die een ruimtelijke samenhang vertonen en door een beheerinstantie aan meerdere zelfstandige ondernemingen worden aangeboden. Diensten en faciliteiten zoals internet en kopieermachines worden met elkaar gedeeld, waardoor kosten laag gehouden kunnen worden. Een economische broedplaats onderscheidt zich van vrijplaatsen en creatieve (culturele) broedplaatsen doordat deze ruimte biedt aan startende bedrijfjes en organisaties uit verschillende sectoren en zich hierbij niet beperkt tot de culturele of creatieve sector.¹³

Deze nota concentreert zich op creatieve broedplaatsen, naast de ateliers die er voor kunstenaars zijn. Creatieve broedplaatsen sluiten aan bij de ontwikkelingen die zich landelijk, regionaal en in Leeuwarden voordoen, zoals beschreven in hoofdstuk 1 en in hoofdstuk 2.1. en 2.2.

2.5. Definitie creatieve broedplaats Leeuwarden

De gemeente Leeuwarden beschrijft een creatieve broedplaats als:

- *een complex van werk- en oefenruimten;*
- *die (tegen een acceptabele prijs voor zowel vastgoedeigenaar als huurder) beschikbaar worden gesteld;*
- *aan een groep van creatieve, ondernemende mensen afkomstig uit verschillende kunstzinnige disciplines.*
- *de beweging voor een broedplaats komt van onderop;*
- *de gebruikers werken samen, waardoor kruisbestuiving, confrontatie en symbiose plaatsvindt;*
- *ze krijgen binnen vooraf vastgestelde kaders de mogelijkheid om te investeren in de locatie en hebben ruimte, tijd en vrijheid om te experimenteren;*
- *ze produceren en presenteren hun werk in een inspirerend klimaat. De broedplaats vervult daarmee een laboratoriumfunctie.*¹⁴

¹² Ibid, p.27-28. Eckhardt verwijst voor haar informatie naar het onderzoek van M. Sargentini, *Inspiratie op locatie: een planologisch onderzoek naar culturele broedplaatsen in Berlijn en Amsterdam*, Amsterdam: Universiteit van Amsterdam, 2002. Dit onderzoek is niet openbaar toegankelijk.

¹³ Eckhardt, M., *Kruisbestuiving in broedplaatsen*, Utrecht: Hogeschool voor de Kunsten Utrecht, 2007, p.26-28.

¹⁴ In de gesprekken die we gevoerd hebben met verschillende mensen uit het veld is een aantal kernwoorden benoemd, gerelateerd aan broedplaatsen. Deze woorden waren: beweging, ontmoeten, laboratoriumfunctie, ruimte/vrijheid. Komen heel veel disciplines samen, aantrekkende werking, inspiratieplek, bottom-up, kruisbestuiving jong-oud, toegankelijke plek, richten zich op groei kunstenaar.

2.6. De impact van creatieve broedplaatsen op stad en omgeving

Creatieve broedplaatsen leveren meerwaarde op in ruimtelijk, sociaal, economisch, cultureel en fysiek opzicht voor een wijk of gebied. De broedplaats kan hierbij zowel een tijdelijke als permanente invulling hebben. De meerwaarde is op de korte termijn niet altijd direct zichtbaar: broedplaatsen zijn plekken in ontwikkeling en zijn in de beginfase meestal niet kostendekkend. Op de langere termijn zorgen creatieve broedplaatsen voor onderstaande duurzame effecten.

De economische impact van creatieve broedplaatsen op de wijk en/of de stad is het effect op de werkgelegenheid van de stad, de aantrekkelijkheid van de stad voor de vestiging van nieuwe bedrijven, de waardeontwikkeling van vastgoed in de wijk en productinnovatie.¹⁵

De culturele impact van creatieve broedplaatsen is het effect op culturele productiemogelijkheden, cultuurproducenten en cultuur. Het zorgt ervoor dat inwoners geïnspireerd en aangezet worden tot activiteiten voor en in de samenleving, dat er verbindingen ontstaan tussen individuen, organisaties en binnen de gemeenschap. Broedplaatsen stimuleren een bloeiend productieklimaat waarmee we ons in regionaal, nationaal en internationaal opzicht kunnen onderscheiden.¹⁶

Naast economische en culturele impact kunnen broedplaatsen in **ruimtelijk opzicht** invloed hebben op de revitalisering van delen van de stad Leeuwarden en de regio.¹⁷ Door ingrepen in (de fysieke omgeving van) een broedplaats, vaak een leegstaand gebouw, verbetert de fysieke aanblik van een wijk.¹⁸

In sociaal opzicht hebben broedplaatsen invloed om de wijze waarop mensen leven, werk, met elkaar omgaan, samenwerken en deel uitmaken van de maatschappij. Broedplaatsen kunnen op die manier sociale samenhang, maatschappelijke participatie en levendigheid in de wijken en dorpen bevorderen.¹⁹ In fysiek opzicht hebben broedplaatsen invloed op de (stedelijke) waarde van een plek. Tot slot kunnen broedplaatsen van waarde zijn voor andere dan creatieve sectoren: de creatieve industrie kan worden ingezet om lokale vraagstukken op te lossen.

In de bijeenkomst van 19 september 2018 hebben de makers aangegeven dat je de waarde van een broedplaats niet alleen kunt bepalen door uitsluitend naar de economische opbrengst te kijken. De eis om bij de start van een broedplaats een sluitende exploitatie te moeten hebben, ervaart men als beperkend en werkt drempelverhogend. De spin-offs die uit een broedplaats ontstaan zijn van onschatbare waarde voor de samenleving. Denk

¹⁵ M. Verschoor, *Conceptontwikkeling voor creatieve broedplaatsen*, Eindhoven: Technische Universiteit Eindhoven, 2009, p. 47.

¹⁶ Ibid., p.49.

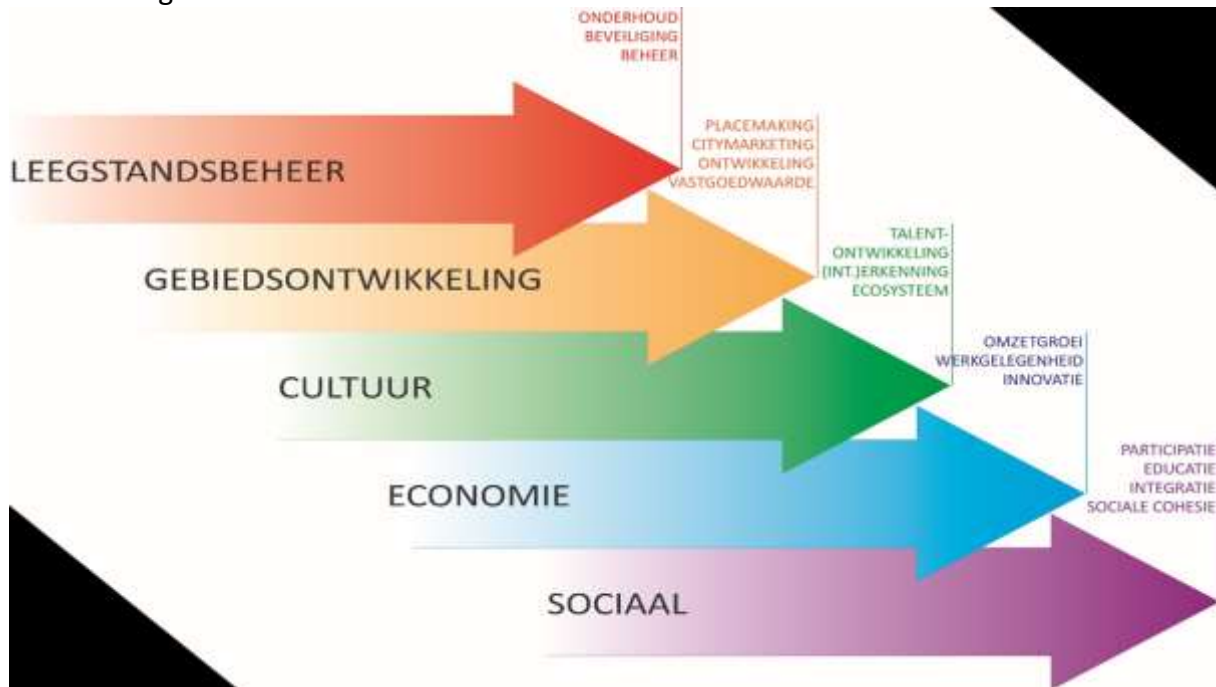
¹⁷ Ibid., p.33.

¹⁸ Ibid., p.33.

¹⁹ Ibid., p.40.

bijvoorbeeld aan het LF2018-jaar dat is ontstaan in de Haniahof en verder ontwikkeld is, doordat mensen elkaar tegenkwamen in de Blokhuispoort.

Onderstaand een afbeelding van de verschillende waarden die broedplaatsen voor de samenleving hebben.²⁰

Samenvattend

Voor het broedplaatsenbeleid is het creëren van een gunstig productie- en vestigingsklimaat voor creatieven, conform het algemene uitgangspunt van het atelierbeleid, relevant, alsook de focus op starters en, waar mogelijk, doorstroming. De doelgroep van het broedplaatsenbeleid is echter veel breder dan die in het atelierbeleid: het gaat om mensen die binnen de creatieve industrie werkzaam (willen) zijn. Er is behoefte aan betaalbare maak,- presentatie, - en productieplekken, als onderdeel van een creatieve plek. Broedplaatsen hebben tijd nodig om zich te kunnen ontwikkelen, maar zorgen op de lange termijn voor duurzame effecten op cultureel, economisch, sociaal, ruimtelijk en fysiek gebied. In het volgende hoofdstuk wordt beschreven hoe gemeente Leeuwarden richting wil geven aan het broedplaatsenbeleid.

²⁰ De afbeelding is ontleend aan een presentatie die de heer B. de Zwart op 19 september 2018 in Leeuwarden, in het kader van een bijeenkomst met het veld over broedplaatsen, heeft gehouden.

Hoofdstuk 3 Algemene kaders en de relatie met het uitvoeringsbeleid

De actualisatie van het gemeentelijk atelierbeleid, gesprekken die gevoerd zijn, recente beleidsstukken en uit eerder bij de gemeente uitgevoerd onderzoek ten aanzien van atelier- en broedplaatsenbeleid²¹, leiden tot onderstaande kaders:

- Ons beleid richt zich op creatieven, waar ook beeldend kunstenaars en vormgevers toe behoren. Voor zowel de gemeentelijke ateliers als voor creatieve broedplaatsen zet de gemeente in op (jonge) talentvolle makers en doorstroming. Ook wordt diversiteit qua leeftijd, discipline en niveau in ateliers en broedplaatsen bevorderd, omdat dit de samenwerking en kruisbestuiving ten goede komt, en daarmee ook de dynamiek.²²
- Er is behoefte aan maakplekken en presentatie-podiumplekken, aanvullend op het aanbod dat op dit moment in Leeuwarden aanwezig is, zowel onder studenten, als onder pas afgestudeerden en meer gevestigde producenten en makers. Het gaat hierbij om een behoefte aan tijdelijke en structurele plekken.²³
- We geven letterlijk en figuurlijk ruimte aan (jonge) makers. Dit zorgt voor een dilemma: uitgangspunt vanuit vastgoed is om gemeentelijke panden af te stoten en, als een pand in het bezit van de gemeente Leeuwarden blijft, dit zo kostendekkend mogelijk te doen. Hierbij wordt gestreefd naar een gelijke m2-prijs (VVO = verhuurbaar vloeroppervlak) voor elke locatie die voor creatieve doeleinden wordt ingezet. Starters hebben vaak geen/onvoldoende middelen om een substantiële bijdrage in de huur te kunnen doen. Daarom bekijken we per beschikbare gemeentelijke locatie wat de meest passende invulling is, op de korte of lange(re) termijn. Per locatie wordt een risicoprofiel opgemaakt, waarbij wordt gekeken naar de vastgoedportefeuille als geheel en wat de locatie kan bijdragen aan de geformuleerde kaders (behoeftevraag, inzet op (jonge) talentvolle makers, diversiteit samenstelling). Hierbij wordt een onderscheid gemaakt tussen tijdelijk en permanent

²¹ L. Cornelisse heeft in 2015 onderzoek gedaan naar het broedplaatsenbeleid in Leeuwarden en de resultaten neergelegd in het document *Broedplaatsenbeleid in Leeuwarden. Een onderzoek naar de mogelijkheden. Dit onderzoek bestond uit literatuuronderzoek, gesprekken, een enquête en benchmarkonderzoek.*

²² In een uitvoeringsnota, als vervolg op deze nota, zal per gemeentelijke locatie, die bestemd is voor ateliers/broedplaatsen, met de gebruikers worden afgesproken hoe we de genoemde uitgangspunten willen bewerkstelligen.

²³ We constateren dat veel partijen op zoek zijn naar ruimte. We hebben geen concreet beeld om hoeveel m2 het gaat. In de uitvoeringsnotitie zal aandacht besteed worden aan de exacte ruimtevraag in relatie tot de beschikbare (gemeentelijke) locaties. Dan zullen we ook bekijken in hoeverre de plannen van de initiatieven ontwikkelpotentieel hebben en een aanvulling vormen op het bestaande (culturele) aanbod, hierbij in het oog houdend dat experimenten niet direct tot succes hoeven te leiden.

(onkostenvergoeding versus kostendekkend/marktconform). In hoofdstuk vier komen de (mogelijk) beschikbare gemeentelijke locaties aan bod.

- Om de dynamiek in (structurele) broedplaatsen te bewaken is het wenselijk om een community manager te benoemen. Hij of zij is degene die de community beheert.

Faciliterende rol gemeente

- Creatieve broedplaatsen kunnen het beste van onderop ontstaan, met zo min mogelijk overheidsbemoeienis. De gemeente wil in het broedplaatsenbeleid daarom een faciliterende en voorwaardenscheppende rol innemen. Een van de mogelijkheden die de gemeente hiervoor heeft is het, waar passend en mogelijk, versoepelen van regelgeving en vergunningen, zoals het bestemmingsplan, de omgevingsvergunning en de gebruiksmelding.²⁴ Ook zouden aanpassingen gedaan kunnen worden in de structuurvisie, vernieuwingsplannen en stedenbouwkundige plannen. Hierdoor worden de mogelijkheden voor (het ontstaan van) broedplaatsen verruimd.
- Faciliteren door startende ondernemers te wijzen op:
 - Incubator in Leeuwarden, die een structurele samenwerking heeft met kennisinstellingen in Leeuwarden en tijdens de studie helpt met het zetten van de eerste stappen op ondernemersgebied.
 - Ondernemers café 058 (Kanselarij).
 - Bureau Zelfstandigen Fryslân begeleidt startende ondernemers vanuit een uitkeringssituatie.
 - Cultuur+Ondernemen is het kenniscentrum voor ondernemers in de cultuursector. Ze ondersteunt culturele organisaties, zelfstandig werkende kunstenaars en creatieven op het terrein van ondernemerschap, financieren en goed bestuur.
- Als gemeentelijke panden, zoals buurt-wijk en dorpshuizen, scholen sportaccommodaties en gemeentelijke terreinen beschikbaar zijn en een tijdelijke invulling, voordat herontwikkeling plaatsvindt, gewenst is, kunnen deze locaties ingezet worden in het kader van het broedplaatsenbeleid. Hiervoor wordt een leegstandsbeheerder ingezet. Deze vult de panden die een tijdelijke creatieve invulling krijgen in overleg met de afdelingen Vastgoed en Cultuur. De gemeente (vastgoed en cultuur) geeft, indien mogelijk, aan voor hoeveel jaar tijdelijke invulling mogelijk is (bepaalde tijdelijkheid in plaats van onbepaalde tijdelijkheid). Hiermee is een mogelijke groei naar een broedplaats mogelijk en wordt tegelijkertijd leegstand voorkomen.
- Er wordt een klein aanjaagteam broedplaatsen ingesteld vanuit de teams gebiedszaken/vastgoed, economische zaken, cultuur, stedelijke ontwikkeling/projectenbureau en het sociaal domein om in kaart te brengen welke ontwikkelingen er spelen op het gebied van creatieve initiatieven, welke

²⁴ D. Hamers, *De innovatieve stad*, PBL-publicatienummer: 2185, Den Haag: PBL, p.84.

gemeentelijke en niet-gemeentelijke panden er leegstaan, welke zaken spelen t.a.v. gebiedsontwikkeling en hoe broedplaatsen hier een plek in kunnen krijgen.²⁵ Culturele inbeslagname van gebieden die op termijn worden herontwikkeld, maar eerst een tijdelijke invulling vragen biedt mogelijkheden (voorbeeld Spoordok). Het aanjaagteam richt zich ook op het versterken van de verbindende rol van de gemeente als het gaat om het vergroten van het creatieve en innovatieve gehalte in het bedrijfsleven, bijvoorbeeld door het stimuleren van projecten waarbij creatieven en bedrijven aan elkaar worden gekoppeld, het stimuleren van de samenwerking tussen mkb en kennisinstellingen en het betrekken van projectontwikkelaars en investeerders. Vanuit gebiedszaken is er een aanspreekpunt voor creatieve initiatieven die een ruimtevraag hebben. Vanuit het team economische zaken is er een aanspreekpunt ten behoeve van het leggen van verbindingen tussen creatieven en bedrijven, en samenwerking tussen mkb en kennisinstellingen. Het organiseren van netwerkmomenten is van belang om verschillende partijen bij elkaar te brengen.

- Er wordt een klankbordgroep opgericht, waarin vertegenwoordigers uit het onderwijsveld, de creatieve sector en een of twee ambtenaren (cultuur/vastgoed) vertegenwoordigd zijn. De klankbordgroep reflecteert op de koers die de gemeente inzet ten aanzien van de creatieve broedplaatsen.
- Via Europese netwerken worden 'best practices' bekeken om van te leren. Daarnaast wordt ingezet op deelname in inhoudelijke programma's en aansluiting bij (financiële) calls.
- De gemeente Leeuwarden ontwikkelt een overzichtelijke kaart/app waarop de gevestigde cultuurlocaties met hun specifieke kenmerken zijn verzameld. Deze kaart wordt beschikbaar gesteld aan makers en bezoekers van culturele producties.

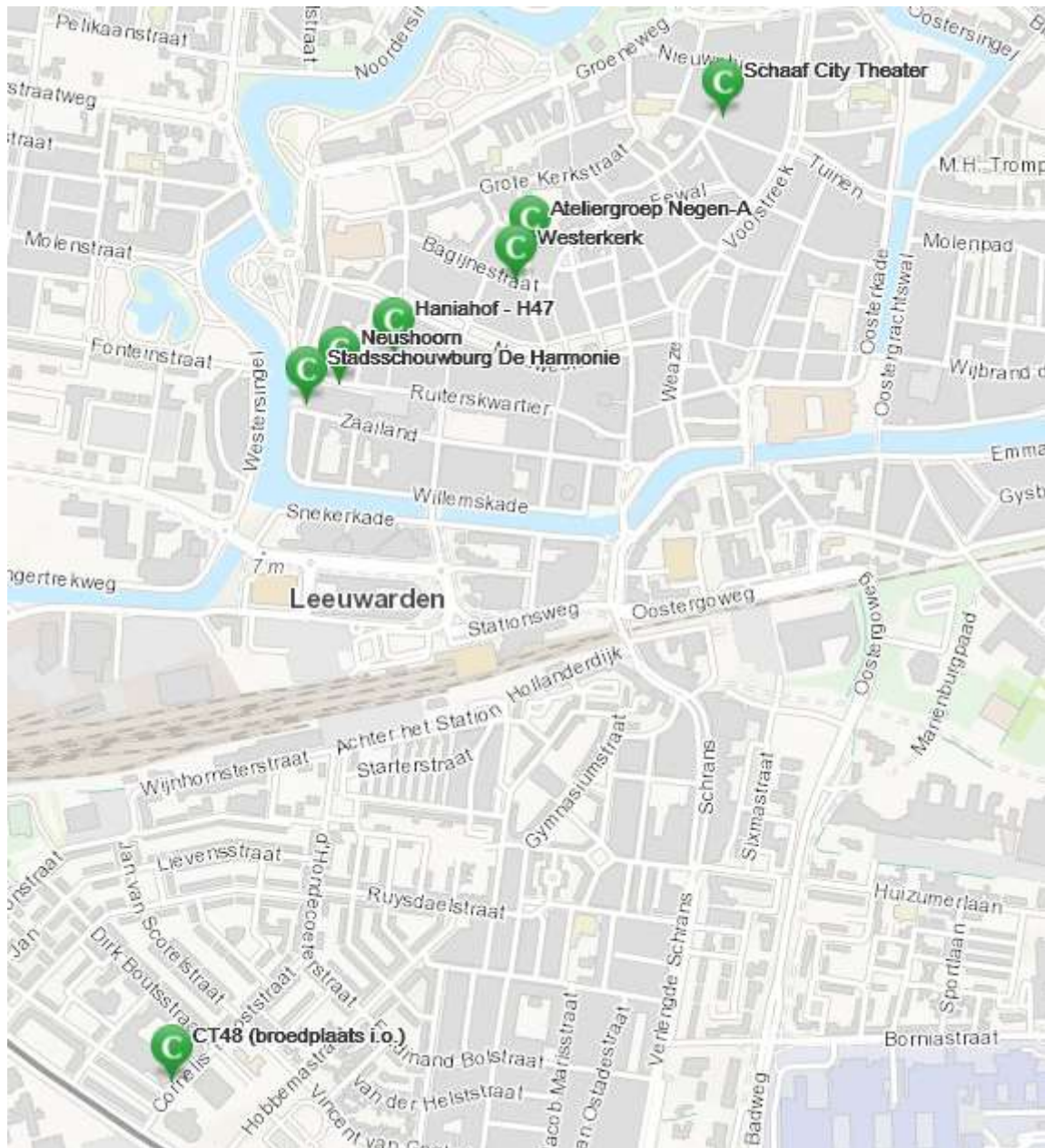
Samenvattend

In het bovenstaande is een aantal kaders benoemd ten aanzien van het gemeentelijke broedplaatsenbeleid. Deze betreffen onder meer de behoefte aan maak-, presentatie- en podiumplekken, de diversiteit van de samenstelling van de mensen die in een creatieve broedplaats werken, de inzet op talentontwikkeling en doorstroming, en de faciliterende rol van de gemeente. In het volgende hoofdstuk wordt per gemeentelijke locatie aangegeven welke mogelijkheden er liggen om (meer) aan te sluiten bij het in deze nota benoemde beleid. De uitvoeringsnotitie, die op deze nota volgt, richt zich op de uitwerking per gemeentelijke locatie. Dit geldt overigens niet voor de ontwikkeling van Cornelis Trooststraat 48, omdat de nadere uitwerking ten aanzien van dit pand al is ingezet.

²⁵ Hierin wordt ook place-making meegenomen. Tijdelijke creatieve initiatieven zetten een locatie op de kaart en vanuit tijdelijkheid kunnen definitieve functies ontstaan.

Hoofdstuk 4 Locaties

In dit hoofdstuk wordt ingegaan op gemeentelijke panden/locaties die hetzij een atelierfunctie- hetzij een broedplaatsfunctie (kunnen) hebben. Ook worden een paar voorbeelden gegeven van niet-gemeentelijke locaties die tijdelijk worden ingezet ten behoeve van creatieve initiatieven. Bij de beschrijving van de (toekomstige) functies van de gemeentelijke locaties is rekening gehouden met de vraag vanuit het veld naar maak-, presentatie-, en productieplekken. Cornelis Trooststraat 48 en de Westerkerk zijn potentieel structurele broedplaatsen. Naast de gemeentelijke locaties zijn er andere locaties die als creatieve broedplaats functioneren, onder meer de Blokhuispoort en de Kanselarij. Ook de plek die het festival Welcome to the Village heeft op het industrieterrein de Zwette functioneert als broedplaats. Opgemerkt moet worden dat festivals an sich vaak ook fungeren als tijdelijke broedplaatsen waar innovatie, experiment en ontmoeting plaatsvindt. Neushoorn, dat ook onderdak biedt aan de D-drive opleidingen van het Friesland college, heeft ervoor gezorgd dat de culturele dynamiek in het Harmoniekwartier gestimuleerd werd. Inzet is dat Neushoorn zich de komende tijd nog meer dan voorheen zal profileren als culturele hotspot, waar talentontwikkeling en ontmoeting centraal staat. Op de kaart die u in dit hoofdstuk aantreft zijn de in dit hoofdstuk benoemde gemeentelijke locaties aangegeven. In bijlage 2 treft u een kaart aan waarop de gemeentelijke en overige maak-, presentatie-, en productieplekken in Leeuwarden zijn aangegeven. In bijlage 2 treft u tevens een toelichting op de aangegeven locaties aan.

Gemeentelijke panden/locaties

Uitgangspunt gemeentelijk vastgoed

In de notitie Vastgoed die in 2016 is vastgesteld is opgenomen dat het hebben van vastgoed in basis geen kerntaak van de gemeente is. Tegelijkertijd is een lijst met panden vastgesteld die tot de kernportefeuille van de gemeente horen en daarmee niet zullen worden afgestoten. Binnen deze gemeentelijke vastgoedportefeuille zit een aantal goed economisch renderende panden en panden die minder renderen maar wel een strategische, maatschappelijke of culturele meerwaarde hebben. Uitgangspunt is dat de vastgoedportefeuille financieel in evenwicht is en zichzelf financieel bedruipt.

Panden die functioneren als creatieve broedplaats of atelier hebben over het algemeen geen sluitende exploitatie. Dit betekent dat bij de keuze voor het toevoegen van nieuwe

broedplaatsen aan de vastgoedportefeuille deze minimaal exploitatie-neutraal moeten zijn. Het kan ook betekenen dat wanneer dit niet het geval is er de keuze moet worden gemaakt om panden af te stoten.

Exploitatie panden

De gemeentelijke panden Westerkerk, Cornelis Trooststraat 48, Haniahof en St. Anthonystraat zijn met elkaar vergeleken op het gebied van exploitatie. Voor de Cornelis Trooststraat 48 wordt een separaat advies afgegeven ten aanzien van exploitatie. St. Anthonystraat heeft een dekkende exploitatie. De Haniahof heeft geen dekkende exploitatie (gemeente legt jaarlijks circa € 100.000,- toe op het pand). Dit wordt grotendeels veroorzaakt door de functie en het gebouw: het is een monument met een onderhoudsgevoelig casco, met een enorm gevel oppervlak. Voor de Westerkerk zal om dezelfde redenen een dekkende exploitatie lastig worden. De vorm en het (gevel) oppervlak van het gebouw en de mogelijke invullingen, maken het gebouw echter minder complex en kostbaar dan de Haniahof.

Haniahof (bestaand gemeentelijk atelierpand)

Haniahof heeft zich de afgelopen periode ontwikkeld van een vrij gesloten gebouw, waar op de begane grond ateliers van beeldend kunstenaars zijn gevestigd en op de eerste verdieping gewoond wordt door een woongroep die geen onderdeel uitmaakt van de atelier- en andere creatieve functies op de begane grond, tot een meer open plek. Stichting Voorheen de Gemeente, een kunstenaarsinitiatief, is er gevestigd, evenals het Grafisch Atelier Friesland. Er is een artist-in-residence ruimte gerealiseerd, alsook een kunstruimte, waar de kunstenaars van de Haniahof, het Grafisch Atelier Friesland en Stichting Voorheen de Gemeente sinds januari 2018 exposities programmeren. Er is sprake van intensieve samenwerking, niet alleen intern, maar ook extern. De gemeente Leeuwarden beslist over de toewijzing van de gebruikers.

Het pand valt in de notitie Vastgoed onder categorie 3: Panden met een bijzondere cultuurhistorische en/of maatschappelijke waarde. Indien het college een van de panden uit categorie drie wil verkopen dient de raad hier een definitief besluit over te nemen. Gezien de ontwikkeling van de laatste paar jaar en de bijdrage die de activiteiten leveren aan het versterken van het beeldende kunstklimaat in de gemeente Leeuwarden en de aansluiting bij de Legacy 2018|agenda 2028 is het van belang om dit pand te behouden als atelierpand, dat de potentie heeft om nog meer dynamiek tot stand te brengen.

Wat willen we

De pas ingezette ontwikkeling naar meer openheid en dynamiek versterken, onder andere door meer starters een plek te geven. We onderzoeken de mogelijkheid om een of twee ateliers tegen een gereduceerd tarief voor een beperkte duur beschikbaar te stellen.

Toekomstige ontwikkelingen kunnen leiden tot een andere invulling van het pand.

St. Anthonystraat, ateliergroep Negen-A (bestaand gemeentelijk atelierpand)

De gemeente Leeuwarden is eigenaar van dit pand en wordt beheerd door de stichting Ateliergroep Negen-A, bestaande uit de gebruikers van het pand. Zij wonen en werken in het panden en beslissen zelf over toewijzing van nieuwe gebruikers. Het pand heeft een

combinatiefunctie van wonen en werken. De kunstenaars hebben een contract voor onbepaalde tijd. Het pand wordt in zijn geheel aan de gebruikers verhuurd.

Wat willen we

Meer openheid, gerichtheid naar buiten

Het pand valt in de notitie Vastgoed onder categorie 4: afstoten wenselijk. Toekomstige ontwikkelingen kunnen leiden tot een andere invulling van het pand.

Cornelis Trooststraat 48 (potentieel structurele creatieve broedplaats)

De voormalige ambachtsschool aan de Cornelis Trooststraat heeft de potentie om een structurele creatieve broedplaats te worden. Het pand is eigendom van de gemeente en op dit moment in tijdelijk beheer bij leegstandbeheerder CareX. De kunstenaars die gevestigd zijn in het pand (vertegenwoordigd in de stichting DOAS) zijn inmiddels aangevuld met diverse partijen die het gezamenlijke doel hebben geformuleerd een broedplaats te vormen voor cultuur, educatie en wijkactivering. CT 48 is een locatie waar de maak-, productie- en presentatiefunctie van creatieve broedplaatsen tot stand gebracht kan worden.

Een eerder initiatief van de kunstenaars om in samenwerking met de leegstandbeheerder het pand over te nemen en zelfstandig te exploiteren als broedplaats bleek niet haalbaar.

Wat willen we

Onderzoeken of het mogelijk is de broedplaats structureel te handhaven met de gehuisveste organisaties op basis van een kostendeekkende huur (kale huur = ca. € 31,-/m² VVO). Het voornemen is om bij een positieve uitkomst van het onderzoek op korte termijn een raadvorstel te schrijven voor het behoud van het pand als broedplaats middels het beschikbaar stellen van krediet voor het uitvoeren van achterstallig onderhoud. Het kostendeekkende huurbedrag is vergelijkbaar/laag vergeleken met initiatieven in de andere steden. Om jong talent zonder middelen een kans te geven kan in de definitieve situatie een beperkt aantal ruimten tegen een gereduceerd tarief voor een beperkte duur beschikbaar worden gesteld. Het aanstellen van een community manager is randvoorwaardelijk om de dynamiek in de broedplaats tot stand te laten komen.

Westerkerk (potentiële structurele creatieve broedplaats voor presentatie- en productie)

In mei 2015 sloot Poppodium Romein definitief haar deuren in de Westerkerk als gevolg van ontwikkelingen in het Harmoniekwartier van Leeuwarden. In het kader van LF 2018 heeft het pand tot en met 2018 een creatieve invulling gekregen. CareX heeft de opdracht gekregen om het pand tot en met 2018 te beheren en heeft, binnen de door de gemeente gestelde kaders, de vrije hand gekregen aangaande de creatieve invulling ervan. De huidige invulling van het pand is hybride en niet samenhangend. Er zijn beeldend kunstenaars in gevestigd, evenals een toneelgezelschap. De podiumfunctie wordt onvoldoende benut.

Het pand valt in de notitie Vastgoed onder categorie 3: Panden met een bijzondere cultuurhistorische en/of maatschappelijke waarde. De Westerkerk biedt de mogelijkheid om kleinschalige producties en presentaties te realiseren en te laten zien in een intieme setting.

Dit vormt een waardevolle aanvulling op de productie- en presentatiemogelijkheden die Leeuwarden heeft. Uitgangspunt hierbij is geen tijdelijkheid maar een definitieve kostendekkende situatie.

Wat willen we

Vanuit het veld is aangegeven dat er behoefte is aan een kleinschalige, intieme podium- en presentatieplek, in aanvulling op podiumplekken als Neushoorn en de Harmonie. De Westerkerk is een plek waar jonge makers van diverse disciplines met elkaar kunnen samenwerken en kleinschalige producties vertoond kunnen worden. De intentie van de gemeente Leeuwarden is om te onderzoeken of de Westerkerk ingezet kan worden als plek met een presentatie-podiumfunctie.

Frijlân (tijdelijke vrijplaats)

De gemeente Leeuwarden heeft een boerderij aan de Boksumerdyk 5 net buiten Leeuwarden, bij de Dairy Campus per 1 januari 2018 voor een periode van vijf jaar verhuurd aan een kleine groep, die het terrein gebruikt om te wonen in Mongoolse tenten en kotta's. De ruimte eromheen willen ze op ecologische wijze bemesten en beplanten. Alles met de filosofie van de permacultuur: met respect voor dieren, natuur, grondstoffen en elkaar. Er zijn kaders in de maak: er zijn onder meer ideeën voor kleinschalige muzikale projecten (akoestisch), creatieve workshops, verbindingen met het onderwijs. Uitgangspunt van de gemeente is dat de plek tijdelijk fungeert als creatieve broedplaats met experimentele woon- en werkplekken. Verlenging van de huurperiode met vijf jaar is mogelijk, mits is voldaan aan een aantal voorwaarden die betrekking hebben op samenwerking met onderwijs- en onderzoeksinstellingen, gericht op een zelfredzame en duurzame manier van leven; realisatie van minimaal vier feitelijke bewoonde experimentele woonvormen, en voldoende inkomsten om het project levensvatbaar te kunnen exploiteren.²⁶

Wat willen we

Het initiatief de mogelijkheid bieden om zich te kunnen ontwikkelen tot een creatieve broedplaats met experimentele woon- en werkplekken.

Stichting Asgaard (tijdelijke vrijplaats)

In mei 2014 ontving de gemeente het verzoek van Stichting Asgaard om de oude vuilstort bij het Kalverdijkje in Leeuwarden te mogen gebruiken voor een beeldenpark met noordse mythologie. De gemeente Leeuwarden heeft het gebied voor vijf jaar ter beschikking gesteld aan het initiatief, omdat zij in verband met LF2018 broedplaatsen wil kweken.²⁷ Voorwaarden voor beschikbaarstelling waren dat er geen grondverplaatsing plaatsvindt en er ruimte is voor andere kunstenaars en creatieven. Het gebied krijgt steeds meer vorm, creatieve activiteiten vinden plaats, het terrein wordt steeds toegankelijker gemaakt.

Wat willen we

Zichtbaarheid van het initiatief vergroten, meer interactie met de omgeving.

²⁶ Huurovereenkomst Boksumerdyk 5, Frijlân, 24 januari 2018.

²⁷ Bruikleenovereenkomst gemeente Leeuwarden met Stichting Asgaard, mei 2015.

Zalen Schaaf

Begin 2013 kocht de gemeente het pand van het Schaaf City Theater aan, waar tot die tijd concerten voor maximaal 1000 bezoekers werden gegeven. Het voornemen van de gemeente was om het pand te gebruiken als herontwikkelingslocatie om toekomstige gebiedsontwikkeling mogelijk te maken. Voordat tot ontwikkeling kon worden overgegaan, moest een visie voor dit deel van de binnenstad ontwikkeld worden. Het pand is tot en met 31 december 2018 in gebruik gegeven.

Het pand valt in de notitie Vastgoed onder categorie 4: afstoten wenselijk. Het voornemen van de gemeente Leeuwarden is vanaf de aankoop van Zalen Schaaf geweest om het pand te gebruiken als herontwikkelingslocatie.

Wat willen we

Voor de herbestemming van Zalen Schaaf wordt de visie op het Speelmanskwartier herzien. Vervolgens wordt deze visie vertaald naar uitgangspunten voor het gebruik van Zalen Schaaf. Als de huidige gebruiker vanaf januari 2019 geen gebruik meer wil maken van het pand, zijn er tot het moment van de uitvoering van de plannen in het kader van de herbestemming wellicht mogelijkheden voor cultuurfuncties, die gericht zijn op de verdere ontwikkeling van lokale makers in diverse kunstdisciplines waarmee het culturele makers-klimaat in Leeuwarden wordt versterkt.

Oude LTS

De Oude LTS in Nylân heeft jarenlang een creatieve, tijdelijke invulling gehad met ateliers en kleine bedrijfjes. CareX was hierbij leegstandsbeheerder. Het pand wordt op korte termijn gesloopt waarna er woningen worden ontwikkeld. Hiermee is een pand dat een creatieve invulling had verdwenen.

Voorbeelden van niet-gemeentelijk vastgoed die tijdelijk worden ingezet voor creatieve activiteiten

Voormalig Aegonpand

Het voormalige Aegonpand aan de Langemarkt en het Stationsplein is in bezit van Leyten. Het voormalige publiekscentrum van LF2018, het Waterpanorama van de gemeente Leeuwarden en de programmering van Stadsoase/Biergarten (Asteriks) hadden daar hun plek tot eind november 2018. Door gebruikers wordt met de eigenaar gesproken over voortzetting van (zomer)programmering in 2019.

Winkelcentrum Zaailand

De leegstaande ruimten in Zaailand worden regelmatig gebruikt voor tentoonstellingen en culturele activiteiten. Gemeente Leeuwarden heeft geen eigendomspositie, maar ziet wel potentie in het gebruik van de winkelunits als tijdelijke presentatieplekken.

Samenvattend

De gemeente Leeuwarden heeft een aantal panden/locaties die elk op hun eigen manier bijdragen aan het broedplaatsenbeleid. Dit geldt voor Haniahof, Stichting Asgaard, Stichting

Frijlân, en CT 48. De broedplaatsfunctie kan op genoemde locaties versterkt worden. Voor het atelierpand St. Anthonystraat geldt dat dit geen broedplaats is, maar wel dat er ingezet kan worden op meer zichtbaarheid. Een pand dat de functie van tijdelijke broedplaats had is de voormalige LTS, die gesloopt wordt. Gezien de behoefte aan maak-, presentatie- en productieplekken zet de gemeente Leeuwarden aanvullend in op het verder ontwikkelen/ onderzoeken van plekken, die de potentie hebben om zich te ontwikkelen tot broedplaats (CT 48 en Westerkerk) en een mogelijk tijdelijke creatieve invulling van Zalen Schaaf. Voor de toekomstige ontwikkeling van broedplaatsen is het wenselijk om de combinatie van permanente plekken en tijdelijke plekken te handhaven om de broedplaatsfunctie blijvend een stevige positie in de culturele infrastructuur te kunnen geven. Uitgangspunt op dit moment is wel dat het toevoegen van een nieuwe broedplaats per saldo geen negatief financieel effect heeft op de gemeentelijke vastgoedportefeuille. Dit kan betekenen dat er panden uit deze vastgoedportefeuille moeten worden afgestoten om ruimte te maken voor nieuwe culturele broedplaatsen.

Het broedplaatsenbeleid is niet alleen een gemeentelijke aangelegenheid. Daarom is het van belang om in gesprek te gaan met andere partners, zoals woningbouwcorporaties en andere partijen, om te onderzoeken of ook zij een bijdrage kunnen leveren aan de ontwikkeling van (creatieve) broedplaatsen.

Hoofdstuk 5 Financiële kaders

De gemeente Leeuwarden heeft in de begroting op dit moment geen financiële middelen tot haar beschikking die geormerkt en specifiek beschikbaar zijn voor broedplaatsenbeleid.

➤ Aanhaken bij gemeentelijk beleid - financieel

* In de cultuurbegroting is jaarlijks € 40.000,- beschikbaar voor jonge makers via de regeling subsidie talentontwikkeling.

* Het Mienskipsfonds biedt mogelijkheden aan initiatieven bewonersgroepen op het vlak van leefbaarheid en participatie. Het gaat hierbij om tijdelijke middelen.

* Waar mogelijk aansluiten bij gemeentelijke geldstromen vanuit het Sociaal Domein, EZ, gebiedszaken, Projectenbureau (uit te werken in het aanjaagteam, zie hoofdstuk 3).

➤ Aanhaken bij gemeentelijk beleid - inhoud

* Onderdeel van de creatieve invulling van de Cornelis Trooststraat 48 en Haniahof is plek bieden aan jonge makers. Onderzoeken van de mogelijkheid om een beperkt aantal ruimten tegen een gereduceerd tarief voor een beperkte duur beschikbaar te stellen.

* (Tijdelijke) creatieve invulling van Zalen Schaaf vanaf 01-01-2019 biedt mogelijkheden aan makers.

➤ Aanhaken bij landelijke en regionale ontwikkelingen

* Regio-envelop. Het Rijk biedt de mogelijkheid maatschappelijke vraagstukken met een sociale, ecologische of economische opgave aan te pakken. Neushoorn is gevraagd om een projectvoorstel in te dienen in verband met de regio-envelop. Inclusiviteit in relatie tot broedplaatsen zal de kern van het voorstel vormen. Hierin zijn ondernemers en onderwijs (kenniskring NHL/Stenden) belangrijke partners. Het gaat om een project van minimaal 10 miljoen, waarbij 5 miljoen co-financiering nodig is. Inhoudelijke aansluiting bij Agenda2028 biedt kansen voor de aanvraag. Er wordt verkend of het indienen van een projectvoorstel kans van slagen heeft. Als dat zo is gaat het voorstel mee in de opmaat naar de tweede tranche van de regio-envelop in de zomer van 2019. Het broedplaatsenbeleid van de gemeente Leeuwarden haakt aan bij deze ontwikkeling.

* De gemeente Leeuwarden informeert naar de mogelijkheden bij het Triodos Borgstellingsfonds Broedplaatsen. Dit fonds biedt broedplaatsgebruikers de mogelijkheid een lening afsluiten. De gemeente moet daarbij garant staan.

* We the North onderzoekt of er een fonds voor de ontwikkeling van creatieve broedplaatsen ondergebracht kan worden bij het Noordelijk

Cultuurfonds i.o.

* De komende jaren wordt ingezet op de Legacy LF2018. Het stimuleren van broedplaatsen wordt in de Legacy benoemd als een van de speerpunten. De Legacy vergt financiële inzet van de overheden, naast het onderhouden en uitbouwen van kansrijke (Europese) netwerken. Hier kunnen broedplaatsen in meegenomen worden.

* Binnen het Eurocities netwerk wordt, indien relevant, ingeschreven op calls.

In de uitvoeringsnota over broedplaatsen vindt verkenning plaats van benodigde middelen voor broedplaatsen. Dit zijn:

➤ **Uitvoeringsnota over broedplaatsen**

* In de uitvoeringsnota over broedplaatsen vindt verkenning plaats van benodigde middelen voor broedplaatsen. Dit zijn: middelen voor investeringen in gemeentelijke panden, middelen voor groot onderhoud, middelen voor een community manager en een budget om de broedplaatsenontwikkeling te stimuleren, bijvoorbeeld het faciliteren van netwerkbijeenkomsten.

Bijlage 1: Overzicht gesprekspartners

Opstellers:

Lisa van Hijum, senior beleidsadviseur Zelf en Netwerk, sociaal domein en Gerike Ritsema, senior projectleider GEB/Gebiedszaken, fysiek domein

Extern (functies zijn op hoofdlijnen benoemd)

Adriaan Goffen	o.a. Heksenhamer
Abold Bobendijk	Asgaard
Alet Klarenbeek	Generatiehuis/UP!
Alex Wening	self.collective
Alex van de Beld	Oprichter/eigenaar van ALB Surroundings
Anne Madrid y Lopez	Locatievormgever Explore the North
Bart de Zwart	Architect en onderzoeker Fontys Hogeschool
Bonny Veenstra	Asgaard
Bastiaan Epker	Kunstenaar
Celine Wierda	self.collective
Dennis Mous	Kwartiermaker CT48
Derk den Boer	Kunst Academie Friesland
Doet Boersma	Kunst Academie Friesland
Eva van Netten	o.a. programmeur Welcome to the Village
Harmen van der Hoek	Directeur NNT en Club Guy en Roni
Henk Talma	Programmeur De Harmonie
Irma Abelskamp	Frijlân
Johan de Vries	Bureau Los Zand - Organisatie & Projectbureau RegelPunt, Stichting Bruist
Koen Haringa	o.a. Directeur podium Asteriks, Mooiedingenmakers
Lieselot van Damme	Artistiek directeur Stichting Voorheen de Gemeente
Margriet van Zonneveld-Drost	Directeur D'Drive
Maria Blom	beleidsadviseur cultuur gemeente Groningen
Mark Hospers	Explore the North
Marleen Nagtegaal	literatuurprogrammeur
Paul de Bruijn	Kwartiermaker CT48
Peter Reen	Promotor /organisator van o.a.Podium Asteriks, Into The Grave, Freeze Festival, Freesonica, Explore The North, De Nacht van Kunst & Wetenschap
Thuur Caris	Docent, onderzoeker Popacademie, adviseur kunstraad Groningen
Renate Vasterd	Coördinator Productiehuis De Kunsten NHL Stenden
Robert Bangma	Directeur Popacademie
Siard Smit	Lân fan Taal, bestuurslid Heksenhamer

Sicco Piekeboer
Sjoerd Bootsma
Tom Anema
Wytse Dijkstra

Yvonne Bleize

Claudia Woolgar

Ateliergebruikers Haniahof
Ateliergroep Negen-A
Provincie

Intern

Annette Geurden
Archan Zijlstra
Catharina Bijlsma
Homme de Jong
Jan Willem Jansen
Jos van Langen
Jurjen van der Weg

Marloes Schreur
Peter Luimstra
Sietze Bandringa

Overige betrokkenen

Abel Reitsma (raadslid)
Andrea Möller
Andries Bergsma (raadslid)
Bastiaan Blaauw
Dik Hageman
Eva Laurillard
Frits Rijpma (raadslid)
Gerard Broemhof
Grietine Molenbuur
Hennie Broers
Ilse van Abbema
Immie Jonkman
Janny Atsma (raadslid)
Jelle van Gosliga

Directeur D'Drive

o.a. LF 2018, Welcome to the Village
Student docentenopleiding BKV NHL/ Stenden
o.a. Mooiedingenmakers / Podium Asteriks/The
Escalates/Stadsoase

Directeur Neushoorn, creatieve hotspot

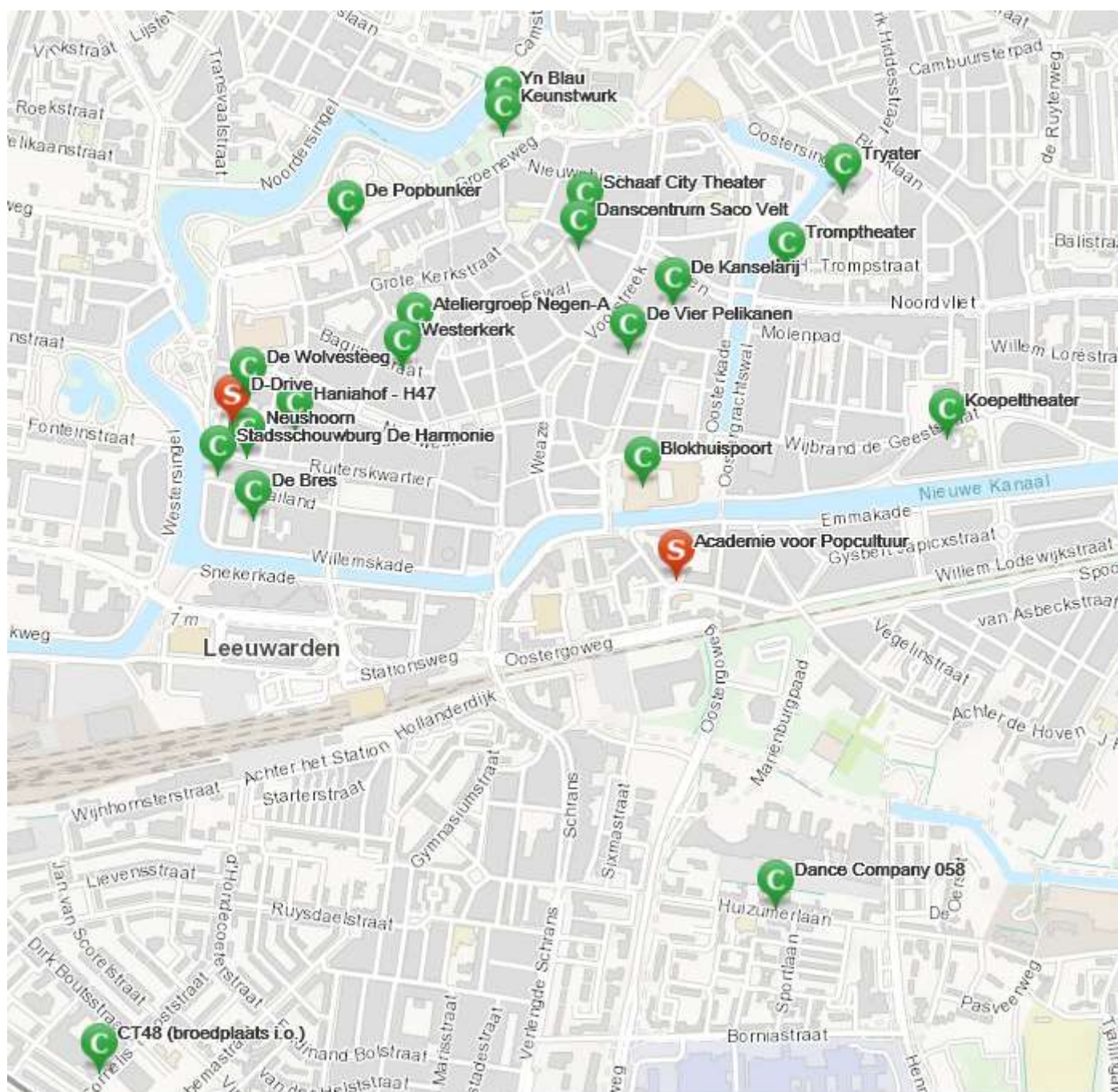
Producer LF2018

Trude van Assem en Ad de Laat

Sectormanager Zelf en Netwerk, sociaal domein
Projectleider SOB
Adviseur GEV
Teamleider gebiedszaken, fysiek domein
Adviseur GEV
Senior stedenbouwkundige
Programmamanager Culturele Hoofdstad
Leeuwarden/Fryslân 2018
Strategisch adviseur Sociaal Domein
Senior adviseur GEV
Senior beleidsadviseur cultuur

Johan de Jong
Joris Hoebe
Lisa Lemstra
Marlien Seinstra
M. Molema
Pim Astro (raadslid)
Rien Aalbers
Reina Visser
Simon Tijsma
Thillie Bremer
Winnie Weidenaar
Yvonne Zwiep

Bijlage 2 Voorbeeld kaart maak-, presentatie- en productieplekken in de gemeente Leeuwarden, in ontwikkeling

Toelichting op de functie van de locaties (betreft een overzicht van de meest bekende locaties)

Theater- & (muziek)podia

De Harmonie

Stadsschouwburg De Harmonie hoort bij de top 5 grootste schouwburgen van Nederland. De schouwburg heeft een uitstekende akoestiek. Het pand is gemeentelijk eigendom.

- i. Beschikbare ruimte: 3 theaterzalen, 3 vergaderzalen, 2 foyers
- ii. Aantal plaatsen: 60-1250
- iii. Ruimten geschikt voor: theater, congres, concert (versterkt), dans, feest, presentatie, workshop etc.

Neushoorn

Beschikbare ruimte: 3 zalen, 4 oefenruimten, 2 dansstudio's, AV studio's, vergader- en lesruimten

- i. Aantal plaatsen: 250 - 700
- ii. Ruimten geschikt voor: concerten (versterkt), dans, theater, presentatie, workshop etc.

Koepeltheater

Voormalige kerk, rijksmonument. De bouwstijl is Berlagiaans, Byzantijns met Art Déco elementen.

- i. Beschikbare ruimte: theaterzaal (vml. kerkzaal)
- ii. Aantal plaatsen: 4-450
- iii. Ruimten geschikt voor: theater, concert, symposia, receptie, presentatie

Tromptheater

Voormalig kerkgebouw (1963-2005). Daarna in gebruik door culturele sector. Tromptheater is een initiatief van zorginstelling Rndomzorg, waarbij cliënten een vorm van dagbesteding, werkervaringsplaats of arbeidstraining kunnen krijgen. Daarnaast is er ruimte voor vrijwilligers en stagiaires op het gebied van theatertechniek, programmering, organisatie etc. De achterzijde van het Tromptheater is gekoppeld aan locatie Noordvliet 11, de voormalige ambtswoning van de kerk. In deze locatie is een 2^e zaal gerealiseerd.

- i. Beschikbare ruimte: 2 theater-/concertzalen (niet te schakelen), 1 geluidsstudio
- ii. Aantal plaatsen: 90-270 (verdeeld over 2 afzonderlijke zalen)
- iii. Ruimten geschikt voor: theater, semi-versterkte concert en muziekvoorstelling (tot 92 dB).

Tryater/ Meeuw

De voormalige gemeenteschool nr. 11 stamt uit 1883. Sinds 2001 zijn theatergezelschap Tryater en jeugdtheaterschool Meeuw gehuisvest in het pand. Een oud gymlokaal is omgebouwd tot theaterzaal.

- i. Beschikbare ruimte: 2 theaterzalen, 1 foyer/terras, 1 vergaderruimte, 1 geluidsstudio, ruimte voor talentontwikkeling/satellieten

- ii. Aantal plaatsen: 60-180
- iii. Ruimten geschikt voor: theater, lezingen, ontmoeting

De Bres

Voormalig gemeentelijk gymlokaal nr. 4. uit 1886. Gemeentelijk monument.

- i. Beschikbare ruimte: 1 theaterzaal, 1 vergaderruimte
- ii. Aantal plaatsen: max. 100 (incl. artiesten)
- iii. Ruimten geschikt voor: onversterkte cabaret, muziek, theater, lezingen / poëzie, oefenen en presentaties D-Drive studenten

De 4 Pelikanen

Kleinste theater van Europa in Jugendstil-stijl is een rijksmonument. Het pand is in eigendom van een stichting die ook de programmering verzorgt.

- i. Beschikbare ruimte: 1 theaterzaal
- ii. Aantal plaatsen: 20-30 personen
- iii. Ruimten geschikt voor: onversterkte muziek, theater(diners), cabaret, lezingen, exposities en workshops

Ateliers

Infirmierie

Rijksmonument dat in 1833 werd gerealiseerd om als legerhospitaal te dienen. Na diverse andere bestemmingen wordt het gebouw nu door WoonFriesland verhuurd aan culturele instellingen en – ondernemers.

- i. Beschikbare ruimte: Ateliers en werkruimte voor Kunstwerk
- ii. Aantal ateliers: 9
- iii. Ruimten geschikt voor: kunstenaars, (creatieve) bedrijven, organisaties

Haniahof

De locatie is in 1685 opgericht als lakenfabriek, daarna was het een wapen- en munitieopslag. Vanaf 1831 werden er bejaarde armen en verlaten kinderen gehuisvest. Rond 1880 vernieuwde stadsbouwmeester Thomas Romein het complex. Tot 1973 bleef het in gebruik als verzorgingshuis en vervolgens was de sociale academie erin gehuisvest. In 1985 is het gebouw op low budget basis verbouwd tot woonappartementen en kleinschalige bedrijfsruimten (destijds bedoeld als op tijdelijke basis).

- i. Beschikbare ruimte: ateliers en woongroep
- ii. Aantal plaatsen: minimaal 11 ateliers
- iii. Ruimten geschikt voor: creatieven/kunstenaars

St. Anthonystraat, ateliergroep Negen-A

Begin 1877 is deze voormalig gemeenteschool door Stadsbouwmeester Thomas Romein ontworpen. Tot in de jaren '80 van de vorige eeuw was deze locatie als school in gebruik. Sinds 1988 zijn er woon-werkateliers voor kunstenaars.

- i. Beschikbare ruimte: Woon-werkateliers
- ii. Aantal ateliers: 6/8
- iii. Ruimten geschikt voor: creatieven/kunstenaars

Lesruimten, oefen- en repetitieruimten en -studio's

Yn Blau

Dans en theaterstudio's die in 2008 zijn gerealiseerd als aanvulling op het monumentale pand 'de Infirmerie'.

- iv. Beschikbare ruimte: dansstudio, theaterstudio,
- v. Aantal plaatsen: 70
- vi. Ruimten geschikt voor: dans, theater, presentatie, workshop, vergadering

Danscentrum Saco Velt

Rijksmonumentale voormalige Joodse Synagoge. Gebouwd in 1865.

- i. Beschikbare ruimte: danszaal
- ii. Aantal plaatsen: 300
- iii. Ruimten geschikt voor: dans, theater, presentatie, voorstelling

Dancecompany 058

Dansschool sinds 2017 gevestigd in het verbouwde vml. Zalen Tivoli; voormalig café en dorps huis van Huizum-Dorp aan de Huizumerlaan.

- i. Beschikbare ruimte: Dans- en vergaderruimten
- ii. Aantal oefenruimten: 3 danszalen
- iii. Ruimten geschikt voor: dans, vergaderen, feesten

De Popbunker

In 1953, de Koude Oorlog, door het Rijk gerealiseerde bunker die in geval van nood als zenuwcentrum voor de luchtmachtbasis kon dienen. In de jaren '80 is deze ruimte omgetoverd tot popbunker voor bands.

- i. Beschikbare ruimte: Geluids-/oefenstudio's
- ii. Aantal ruimten: 6
- iii. Ruimten geschikt voor: Repetities / oefenen popmuzikanten, bands

Wolvesteeg

In de Wolvesteeg worden al meer dan 20 jaar geluidsstudio's verhuurd. Dit gebeurt nu door vereniging Simmerpop.

- i. Beschikbare ruimte: geluidsstudio, oefenruimten
- ii. Aantal oefenruimten: 3
- iii. Ruimten geschikt voor: bands, popmuzikanten

Gemeentelijke locaties in leegstandsbeheer – potentiële broedplaatsen

CTS Cornelis Trooststraat 48

Voormalige CTS is eind jaren '50 gebouwd. Sinds ca 10 jaar niet meer in gebruik als school en gemeentelijk eigendom. Er waren plannen voor herontwikkeling van de locatie. N.a.v. inzet door kunstenaars is er sprake van een broedplaats i.o.. De exploitatie van de locatie is momenteel te laag om het gebouw te behouden. Indien de bezettingsgraad i.c.m. de huurprijs omhoog gaat, kan het gebouw worden gerenoveerd.

- i. Beschikbare ruimte: theorielokalen, werkplaatsen, kantine, garderobe, gymzalen
- ii. Aantal ruimten: in totaal ca 10.000 m2 BVO beschikbaar (= ca 6500 m2 gvo)
- iii. Ruimte geschikt voor: creatieven/kunstenaars, ateliers, creatieve e/o commerciële organisaties, mits gerelateerd aan: kunst-cultuur-ambachten-omliggende wijk en openstaan voor elkaar.

Westerkerk

16^e Eeuwse Bagijnenkerk, kapel van het begijnhof. De kerk is in 1845 is verbouwd door stadsarchitect Romein. Sinds 1992 in gebruik als theater Romein en van 2006-2017 was Poppodium Romein hier gehuisvest. Sindsdien is het pand in leegstandsbeheer bij CareX. Er wordt door diverse kunstenaars, creatieve organisaties en festivals gebruik gemaakt van het pand.

- i. Beschikbare ruimte: kerkzaal, kantoorruimten, geluidsstudio, atelier, horeca
- ii. Aantal plaatsen: 125-550
- iii. Ruimten geschikt voor: onversterkte concerten en voorstellingen

Zalen Schaaf

De eerste omtrekken van het latere Zalen Schaaf ontstonden in 1797 als onder meer vergaderruimten in een vml. kerkgebouw. Vele verbouwingen volgden, tot het huidige Schaaf City Theater. De locatie is eigendom van gemeente Leeuwarden. Sinds 2011 is de locatie nog in gebruik en wordt de zaal voornamelijk voor concerten ingezet. Er is een vorm van leegstandsbeheer.

Beschikbare ruimte: Theaterzaal, vergaderruimten, foyercafé

- i. Aantal plaatsen: 500-1000
- ii. Ruimte geschikt voor: concerten, theater, vergaderen, feesten etc.

Broedplaatsen

- Blokhuispoort – creatieve en economische broedplaats

- Kancelarij – economische broedplaats (o.a. Inqubator)
- Heliconweg 60 – particulier initiatief voor een innovatieve (economische) broedplaats.
- DORP (tijdens Welcome to the Village) – tijdelijke jaarlijkse broedplaats voor festivalinnovaties
- Zwettestraat 30 – creatieve broedplaats (diverse festivalorganisaties)

Vrijplaatsen

- Frylân
- Asgaard

Bijlage 3: Reacties vanuit het veld op de concept nota broedplaatsen

Inleiding

De concept nota broedplaatsen is op 13 september 2018 naar alle gesprekspartners gestuurd, met het verzoek om uiterlijk 24 september 2018 een reactie te geven. Ook is er op 19 september 2018 een bijeenkomst georganiseerd waarin de uitgangspunten van de concept nota zijn besproken met de gesprekspartners en mensen die aanvullend waren uitgenodigd door de gesprekspartners. De raadsleden van de gemeente Leeuwarden waren als toehoorder uitgenodigd voor deze bijeenkomst. Bart de Zwart, onderzoeker bij de Fontys Hogeschool in Tilburg, heeft een presentatie gehouden over de waarde(n)creatie in culturele broedplaatsen.

Waarde creatieve broedplaatsen

- De waarde van de broedplaats kun je niet bepalen door alleen naar de economische opbrengst te kijken. Een sluitende exploitatie (alle kosten moeten worden gedekt door de opbrengsten) ervaart men als beperkend en werkt drempelverhogend. Toelichting: Er zijn veel moeilijk te meten spin-offs die voortkomen uit een dergelijke plek. Denk hierbij aan het LF2018 initiatief dat verder ontwikkeld is doordat mensen elkaar tegenkwamen in de Blokhuispoort en die nu van onschatbare waarde blijkt. Broedplaatsen hebben in zijn algemeenheid een grote meerwaarde voor de stad. Zijn een motor die de aantrekkingskracht van een stad/gebied vergroten. Leidt tot meer werkgelegenheid, waardeverhoging van vastgoed, sociaal welzijn, zichtbaarheid, leefbaarheid, imagoverbetering. Dragen bij aan vernieuwing, verbinding, kruisbestuiving, educatie, talentontwikkeling, productie. Werkt als katalysator. Dit is niet altijd in geld uit te drukken.

Soms betekent werkelijk vernieuwing stimuleren óók bewust investeren en de kost voor de baat uit laten gaan.

Waarden die prioriteit zouden moeten hebben:

- Productiviteit van de makers
- Versterken culturele infrastructuur | culturele waarde
- Educatie en talentontwikkeling. Nieuwe jonge talentvolle kunstenaars naar Leeuwarden halen, en aan Leeuwarden binden, om de nog steeds voortdurende braindrain een halt toe te roepen.
- Vertrouwen
- Maatschappelijke waarde

Leeuwarden kan zich meer profileren door een 'brand' voor communicatie te ontwikkelen:

Leeuwarden kan zich richten op creatieve mondiale oplossingen, bijvoorbeeld innovatieve landbouw en meer uit de verkokering stappen. In profilering/marketing is nog veel winst te behalen.

Locaties/kosten

- Laagdrempeligheid is een van de belangrijkste randvoorwaarden voor het succes van een culturele broedplek.
- De meerwaarde staat bij de kwaliteit van een plek, maak vanuit de plek een betekenisvolle samenwerking van partners en stel aan de hand daarvan de doelstellingen op voor de directe omgeving en deelnemers. Richt de monitoring daarop.
- Het soort gebouw, de staat hiervan en de plek die het heeft in de stad is bepalend voor de aard van de activiteiten die er binnen kunnen plaatsvinden en zodanig ook de samenstelling van de gebruikers ervan.
- De opstelling van winkелеigenaren in Leeuwarden bij het verhuren van ruimte voor creatieve doeleinden is minder positief dan die in Groningen.

- De draagkracht van de groep creatieven is niet gelijk. De gemeente moet kijken naar differentiatie in huurprijzen en hierbij ook kijken naar de plek.
- In de nota wordt niet geschreven over het tot stand brengen van en investeren in nieuwe vormen en nieuwe gebouwen als uitdagende varianten op al bestaande broedplaatsen. Bijvoorbeeld nieuw te ontwikkelen loodsen of schuren (al dan niet tijdelijk) kunnen toegevoegd worden.
- Behoeftenvraag met betrekking tot maak-, presentatie- en productieplekken duiden. Kwantitatieve en kwalitatieve beschrijving.
- Laat betrokken personen uit de creatieve sector een actief programma ontwikkelen rond een broedplaats. Hierdoor vergroot je de dynamiek van de plek en kan je bewust programmeren op de inhoud. Hierdoor vergroot je bijvoorbeeld de leefbaarheid rond zo'n plek, geef je ruimte aan het ontstaan van allerlei innovatieve spin-offs en faciliteer je (bijvoorbeeld) de discussie rond de Legacy van 2018.
- Gebruikers formuleren zelf de waarde en maken afspraken met de pandverstrekker over hoe zich dat manifesteert en waarneembaar wordt.
- Een eigen pand (Stichting>beheer, community en/of facility manager) geeft het gevoel van eigenaarschap, geeft rust en zorgt voor creativiteit. Geen bemoeienis, maar vertrouwen dat je het zelf kunt ontwikkelen.

Financiering

Een begroting van een broedplaats kan kostendekkend gemaakt worden door inkomsten die niet direct samenhangen met de vierkante meterprijs. Zoals (huur)subsidies of financiering uit andere gemeentelijke of provinciale potjes. Denk hierbij bijvoorbeeld aan realisatie Legacy LF2018 dat op deze wijze op een meer 'iepen mienskippelijke' wijze gestalte kan krijgen.

Rol gemeente

- Versterk intern de verbinding tussen vastgoed en cultuur en ga gezamenlijk (eventueel met gebruikers huurders en ander belanghebbenden) op zoek naar alternatieve manieren om financiering per plek kostendekkend te krijgen.
- Durf de kaders en regelgeving op te rekken of tijdelijk aan te passen voor innovatieve en of tijdelijke experimenten. Zo voorkom je dat regels beperkend werken voor vernieuwing en diversiteit en zorg je dat het broedplaatsenbeleid mee kan groeien met de inhoud.
- Zorg voor duidelijk maar flexibele regelgeving waardoor er ruimte overblijft voor de invulling en uitvoering.
- Faciliteer als gemeente, bijvoorbeeld door te zorgen voor een soepel en coöperatief proces rond vergunningsverlening.
- Concrete organisatievorm voor de uitvoering: Stichting culturele broedplaatsen LWD (werktitel) als partner van gemeente. Stichting bestaat uit mensen uit de culturele sector en heeft een vastgesteld mandaat. Ontwikkel met deze stichting een visie over de uitvoering en maak per broedplaats een uitvoeringsplan.
- Een persoon vanuit het creatieve veld toevoegen aan het aanjaagteam en partners meer verantwoordelijkheid geven: bijvoorbeeld dat de gemeente een pand ter beschikking stelt en daarbij de opdracht geeft de exploitatie rond te krijgen binnen een bepaalde periode.

